

Οι Επικούρειοι στα χρόνια του Αδριανού

του Τάκη Παναγιωτόπουλου, 2016

(πρώτη δημοσίευση, 2011, Φιλοσοφικό περιοδικό *Ο ΚΗΠΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ*)

*αφιερώνω την εργασία
στην καθηγήτρια Riet Van Bremen*

Διαβάζοντας τη σχετική βιβλιογραφία περί της ιστορίας της επικούρειας σχολής, διαπίστωσα ότι τα ονόματα των σχολαρχών αλλά και η πληροφόρηση για τον Κήπο σταματά τον 1ο αιώνα π.χ.χ. Ο Διογένης Λαέρτιος στο σημείο που ασχολείται με τους επιφανείς επικούρειους (ΔΛ.Ι.26) αναφέρει τελευταίο τον Ζήνωνα τον Σιδώνιο, ο οποίος διετέλεσε σχολάρχης από το 90 έως το 78 π.χ.χ. Ο τελευταίος σχολάρχης (Θεοδωρίδης 1954, σελ.160) είναι ο Πάτρων που διαδέχθηκε το Φαίδρο το 70 π.χ.χ. Το μεσαιωνικό λεξικό Σουίδα αναφέρει για τον Επίκουρο και τη σχολή του τα εξής:

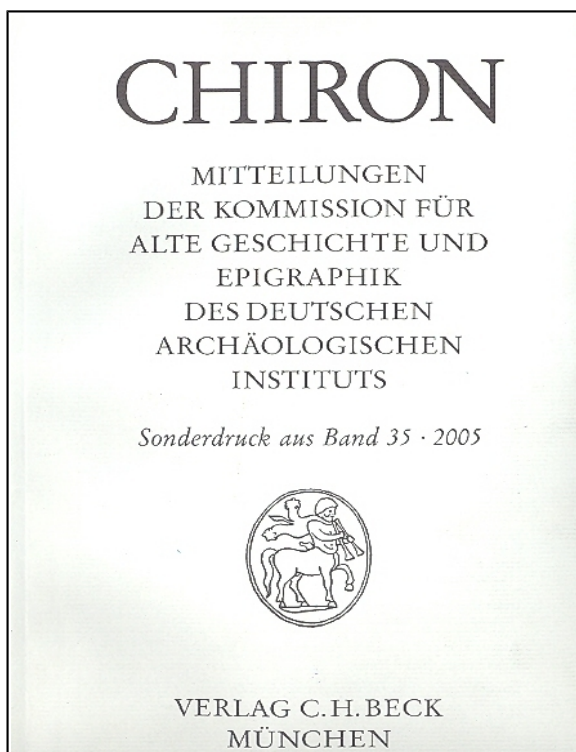
Επίκουρος, Νεοκλέους, Αθηναίος, Γαργήττιος των δήμων,
μητρός Χαιρεστράτης..... Φιλοσοφίας δε ήρξατο από ενιαυτών ιβ
και οικείαν αίρεσιν εισηγήσατο...και ούτως εν Αθήναις εν ιδίω κήπο...
και διέμεινεν η αυτού σχολή έως Καίσαρος του πρώτου, έτη σκζ.

“Ο Επίκουρος του Νεοκλή Αθηναίος από το δήμο Γαργηττού..
και της Χαιρεστράτης, άρχισε να φιλοσοφεί στα δώδεκα χρόνια του..
και εισήγαγε δική του φιλοσοφία... και φιλοσόφησε στην Αθήνα σε δικό του Κήπο...
και παρέμεινε η σχολή του έως την εποχή του Καίσαρα, για διακόσια είκοσι επτά
χρόνια”.

Είναι γνωστό όμως ότι η επικούρεια φιλοσοφία συνέχισε και μετά από την εποχή του τις παραπάνω χρονολογίες. Η μεγάλη επιγραφή του Διογένη στα Οινόανδα χρονολογείται τον 2ο αιώνα μ.χ.χ.(Παναγιωτόπουλος 2009), ενώ ο Διογένης Λαέρτιος είχε στη διάθεσή του έργα του Επίκουρου και σύμφωνα με αυτά συνέγραψε τη βιογραφία του φιλοσόφου τον 3ο αιώνα μ.χ.χ. .

Επιπλέον των παραπάνω υπάρχει άλλη μια σημαντική πηγή που μαρτυρεί την ύπαρξη και την λειτουργία της επικούρειας σχολής στην Αθήνα τον 2ο αιώνα μ.χ. και που είναι η λιγότερο γνωστή. Ο λέκτορας του Πανεπιστημίου Κρήτης Γιώργος Καραμανώλης γράφει στην Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, “*Η επικούρεια φιλοσοφία ειδικότερα υποστηρίζεται από σημαίνοντα μέλη της ρωμαϊκής αριστοκρατίας, όπως προκύπτει από τη μαρτυρία για σημαντική οικονομική βοήθεια στην επικούρεια σχολή από τον αυτοκράτορα Αδριανό το 121 μ.Χ. κατόπιν αιτήματος της χήρας του Τραϊανού Πλωτίνας, που ασπαζόταν φυσικά και η ίδια την επικούρεια φιλοσοφία. Έχουν σωθεί επιγραφές τόσο του Αδριανού στο σχολάρχη της επικούρειας σχολής όσο και της Πλωτίνας προς τους επικούρειους φίλους της στην Αθήνα, καθώς και μία επιγραφή ανώνυμου συγγραφέα σχετικά με τη διαδοχή στην επικούρεια σχολή των Αθηνών, χρονολογημένη το 125 μ.Χ., σύγχρονη δηλαδή της επιγραφής του Διογένη*”.

Η αναφορά αυτή του Καραμανώλη(2006), αλλά και μια παρόμοια αναφορά που δημοσίευσε ο Χρήστος Γιαπιτζάκης(10/2010) αλλά και ανέφερε σε ομιλία στον Κήπο Αθηνών, μου κίνησε το ενδιαφέρον για τις επιγραφές αυτές.

Μετά από επισταμένη έρευνα και αφού πρώτα εξάντλησα την ελληνική επικούρεια βιβλιογραφία δίχως αποτέλεσμα, ανακάλυψα ότι οι επιγραφές αυτές αναφέρονται σε ένα άρθρο της καθηγήτριας Riet Van Bremen στην αγγλική γλώσσα σε τεύχος του εξειδικευμένου γερμανικού περιοδικού CHIRON.

Μετά την αρχική μου χαρά ήρθε η απογοήτευση, διότι το τεύχος ήταν εξαντλημένο. Επικοινωνήσα με την καθηγήτρια, όπου με μεγάλη ευχαρίστηση, μου έστειλε το άρθρο της ταχυδρομικώς. Την ευχαριστώ θερμά και της αφιερώνω την εργασία αυτή.

Το κύριο θέμα του άρθρου της καθηγήτριας ήταν η τεχνική αποκατάσταση μιας εκ των επιγραφών, αλλά εντός του και προς μεγάλη μου ικανοποίηση, υπήρχαν τα αρχαία κείμενα όλων των επιγραφών, αρκετές πληροφορίες για την εύρεσή τους και οι φωτογραφίες τους. Έτσι λοιπόν μου δόθηκε η δυνατότητα διερεύνησης των επικούρειων αυτών επιγραφών και στο παρόν άρθρο θα ασχοληθούμε εκτενέστερα με το θέμα αυτό.

Η ανακάλυψη των επιγραφών

Για άλλη μια φορά η επικούρεια φιλοσοφία εμπλουτίζεται από την αρχαιολογική σκαπάνη, όπως αυτή στο Ερκολάνεουμ της Ιταλίας και στα Οινόανδα της Μικράς Ασίας. Τη φορά αυτή τα ευρήματα έρχονται από την Αθήνα, την έδρα του Κήπου. Πρόκειται για μια σειρά επιγραφικών αποσπασμάτων με επικούρειες αναφορές που βρέθηκαν διάσπαρτα στην περιοχή.

Όπως αναφέρει στο άρθρο της η Riet Van Bremen, το 1856 βρέθηκε ένα τμήμα της επιγραφής στον Πειραιά. Το 1890 βρέθηκαν άλλα τέσσερα τμήματα της ίδιας επιγραφής δυτικά του “πύργου των Αέρηδων” στην ρωμαϊκή αγορά. Τα τμήματα αυτά ανήκαν σε ένα ενιαίο κομμάτι πεντελικού μαρμάρου. Ένα άλλο τμήμα που αφορά την δεύτερη επιγραφή βρέθηκε στον κήπο του Γάλλου πρόξενου GASPARI και ένα ακόμη της ίδιας επιγραφής βρέθηκε στον Εθνικό Κήπο. Μετά από χρόνια έρευνας διάφοροι μελετητές ταίριαξαν τα επιμέρους κομμάτια και απεκατέστησαν το περιεχόμενό τους. Ήταν μια μακρά διαδικασία.

Η πρώτη επιγραφή ενοποιήθηκε και διαβάστηκε στα τέλη του 19ου αιώνα σχετικά εύκολα. Η δεύτερη επιγραφή μόλις το 1925 κατανοήθηκε από τον A.WILHELM ότι ήταν ίδιου περιεχομένου με την πρώτη. Το 1938 ο J.OLIVER¹ ανακάλυψε ότι τα δύο κομμάτια αποτελούσαν την ίδια επιγραφή, αλλά δεν μπόρεσε να βγάλει νόημα από τη μετάφραση που επιχείρησε. Το 1967 η S.FOLLET διαπίστωσε την σωστή διάταξη των δυο κομματιών και μόλις το 1994 δημοσίευσε την ανασύνθεση ολόκληρης της επιγραφής.

Οι επιγραφές αυτές ανήκουν στα αυτοκρατορικά χρόνια και αναφέρονται στην επικούρεια σχολή των Αθηνών. Ήταν τοποθετημένες σε κοινή θέα με μεγάλη επισημότητα στην “ρωμαϊκή” αγορά, δηλαδή στο κέντρο της πόλεως της εποχής εκείνης.

Η πρώτη επιγραφή αφορά αλληλογραφία μεταξύ της Αυγούστας Πλωτίνας, της γυναίκας του αυτοκράτορα Τραϊανού που είχε υιοθετήσει ως διάδοχο τον Αδριανό, και του ίδιου του Αδριανού που είχε γίνει ήδη αυτοκράτορας. Χρονολογείται ανάμεσα στο 117 μ.χ.χ. χρονιά που ανέλαβε την εξουσία ο Αδριανός και το 123 μ.χ.χ. χρονιά που απεβίωσε η Πλωτίνα, με πιθανή ακριβέστερη ημερομηνία το 121 μ.χ.χ. και εμπεριέχει τα εξής:

- 1.Επιστολή που σώζεται μόνο η τελευταία σειρά. Το κείμενο είναι στα ελληνικά.
- 2.Αίτημα της Πλωτίνας, προς τον Αδριανό που αφορά το θέμα της διαδοχής των σχολαρχών του Κήπου. Το κείμενο είναι στα λατινικά και έχει διατηρηθεί αυτούσιο.
- 3.Απάντηση του Αδριανού με τη μορφή αυτοκρατορικής διαταγής που ικανοποιεί το αίτημα της Πλωτίνας και της επικούρειας σχολής. Το κείμενο είναι επίσης στα λατινικά και έχει διατηρηθεί αυτούσιο.

¹ James Henry Oliver - An inscription concerning the Epicurean school at Athens”, Transactions and Proceedings of the American Philological Association 69 (1938)

4.Επιστολή της Πλωτίνας προς τους επικούρειους φίλους της. Το κείμενο είναι στα ελληνικά και έχει διατηρηθεί σχεδόν αυτούσιο πλην της τελευταίας σειράς.

Η δεύτερη επιγραφή χρονολογείται το 125 μ.χ.χ. και εμπεριέχει τα εξής:

1.Επιστολή του Αδριανού

2.Επιστολή ή του Αδριανού ή της Πλωτίνας προς τους επικούρειους των Αθηνών.

Το κείμενο των επιστολών αυτών είναι στα ελληνικά και έχει διατηρηθεί αποσπασματικά. Σήμερα όλες οι προαναφερόμενες επιγραφές υπάρχουν στο Επιγραφικό Μουσείο Αθηνών.

Η εποχή της δημιουργίας των επιγραφών

Ο Αδριανός

Στην εξουσία της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας βρίσκεται από το 117 μ.χ.χ. ο Αδριανός - Publius Aelius Hadrianus (24 Ιανουαρίου 76 - 10 Ιουλίου 138), θετός υιός του αυτοκράτορα Τραϊανού και της συζύγου του Πλωτίνας.

Βρισκόμαστε στην εποχή των “Αντωνίνων” αυτοκρατόρων. Ο όρος προέρχεται από τον Αντωνίνο Πίο του οποίου η θητεία ήταν υποδειγματική και συνέταξε τα χαρακτηριστικά όλων των αυτοκρατόρων της “δυναστείας” (Νέρβας, Τραϊανός, Αδριανός, Αντωνίνος Πίος, Μάρκος Αυρήλιος). Η πρωτοτυπία της συγκεκριμένης “δυναστείας” και το κύριο χαρακτηριστικό που εξασφάλισε την μεγαλύτερη ευημερία της ρωμαϊκής επικράτειας, ήταν η επιλογή άξιου διαδόχου με τη μέθοδο της υιοθεσίας (σε αντίθεση με τη διαδοχή εξ αίματος) από τον ίδιο τον κυβερνώντα αυτοκράτορα, πλην του τελευταίου

αυτοκράτορα όπου απέτυχε με την επιλογή του υιού του Κόμοδου ως διαδόχου, όπως η ιστορία μας διδάσκει. Το γεγονός της μη κληρονομικής εξ αίματος διαδοχής, μας θυμίζει τον τρόπο επιλογής του σχολάρχη του επικούρειου Κήπου, όπου ο εκάστοτε πρωτοσταντήσας συνέτασσε διαθήκη με την οποία όριζε ως διάδοχο τον περισσότερο άξιο από τους καθηγεμόνες, καθιστώντας τον Κήπο βιώσιμο για εκατοντάδες χρόνια μέχρι που εξωτερικές συνθήκες έφεραν το σκοτάδι με την έλευση του μεσαίωνα, όχι μόνον στον Κήπο αλλά και σε ολόκληρη ανθρωπότητα.

Ο Αδριανός ήταν ικανότατος ηγέτης τόσο σε στρατιωτικό όσο και πολιτικό, διοικητικό και πολιτισμικό επίπεδο. Γνώστης των ελληνικών γραμμάτων και παιδείας και μέγας φιλέλληνας, έκανε πολλά δημόσια έργα στον Ελλαδικό και όχι μόνο χώρο και στήριξε τα γράμματα και τις τέχνες. Το 124-125 μ.χ.χ. επισκέφθηκε την Αθήνα, μυήθηκε στα Ελευσίνια Μυστήρια, επέκτεινε την πόλη προς ανατολικά ενώ εξωράισε την παλαιά. Κατασκεύασε νέο υδραγωγείο το οποίο ήταν σε χρήση έως τα νεότερα χρόνια. Ολοκλήρωσε τον Ναό του Ολυμπίου Διός το 131-132 μ.χ.χ. Επίσης την ίδια χρονολογία κατασκεύασε και τη Βιβλιοθήκη. Το κτήριο αυτό κτίστηκε κατά τη διάρκεια του τρίτου ταξιδιού του αυτοκράτορα, γύρω στο 132 μ.χ.χ. για να στεγάσει τη μεγαλύτερη βιβλιοθήκη της πόλης.

Μια μεγαλόπρεπη θριαμβική αψίδα, γνωστή ως Πύλη του Αδριανού, που κτίστηκε γύρω στο 135 μ.χ.χ. από τους Αθηναίους σε ένδειξη ευγνωμοσύνης προς τον ευεργέτη αυτοκράτορα, χώριζε την παλαιά από τη νέα πόλη. Στις δύο πλευρές της οι επιγραφές: «Αιδ' εισ' Αθήναι Θησέως η πριν πόλις» και «Αιδ' εισ' Αδριανού και ουχί Θησέως πόλις». (Χωρέμη)

Όπως φαίνεται από τις επιγραφές που εξετάζουμε, η μητέρα του Πλωτίνα ήταν θερμή επικούρεια και φαίνεται ότι είχε “μυήσει” τον Αδριανό στην επικούρεια φιλοσοφία. Ο Αδριανός μετά από αίτημά της, νομοθέτησε υπέρ της επικούρειας σχολής ως προς το θέμα ορισμού Έλληνα διαδόχου σχολάρχη. Επίσης η σχολή επιχορηγήθηκε από τον αυτοκρατορικό οίκο με χρηματικό ποσό για την ανακατασκευή του κτηρίου της σχολής.

Η Πλωτίνα

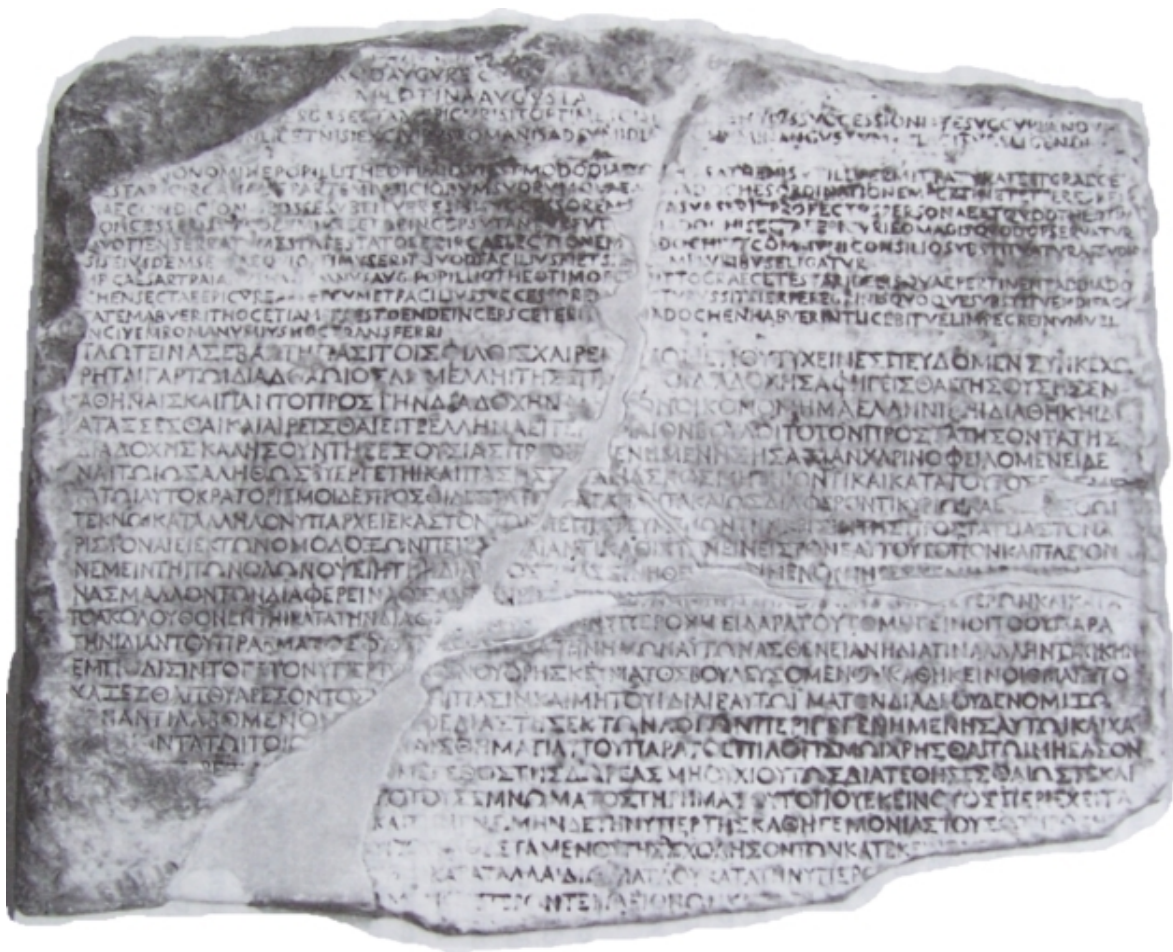
Η Πλωτίνα (Pompeia Plotina Claudia Phoebe Piso) γεννήθηκε και μεγάλωσε στη Γαλατική πόλη Nemausus (η σύγχρονη Nîmes της Γαλλίας), την εποχή του αυτοκράτορα Νέρωνα. Ήταν κόρη του Λουκίου Πομπηίου (Lucius Pompeius), ο οποίος είχε ευρείες πολιτικές, οικογενειακές και φιλικές διασυνδέσεις.

Παντρεύτηκε τον Τραϊανό πριν αυτός γίνει αυτοκράτορας. Το 98μ.χ.χ., ο Τραϊανός διαδέχθηκε τον αυτοκράτορα Νέρβα. Το 100μ.χ.χ. η σύγκλητος απένειμε στην Πλωτίνα τον τίτλο της Αυγούστας προς ένδειξη όχι μόνο τιμής αλλά και συμμετοχής στην ανώτατη διακυβέρνηση, αλλά εκείνη δεν τον έκανε δεκτό, παρά μόνο μετά από 5 έτη, δηλαδή το 105 μ.χ.χ..

Η Πλωτίνα ήταν γνωστή για την αρετή, την αξιοπρέπεια και την απλότητα καθώς και για το ενδιαφέρον της για τις τέχνες και τη φιλοσοφία.

Ήταν ένθερμη επικούρεια και είχε ιδιαίτερες σχέσεις με την φιλοσοφική σχολή των επικουρείων στην Αθήνα. Μέσω της επιρροής της, καθιέρωσε δικαιότερη φορολόγηση, βελτίωσε την εκπαίδευση, βοήθησε τους φτωχούς και δημιούργησε συνθήκες ανοχής στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία.

Η Πλωτίνα μαζί με τον σύζυγό της και αυτοκράτορα Τραϊανό ανέλαβε υπό την προστασία της τον Αδριανό από την ηλικία των 10 ετών, όταν και έχασε τον πατέρα του. Το 117μ.χ.χ. ο Τραϊανός απεβίωσε και ανέλαβε την εξουσία ο Αδριανός ως υιοθετημένος υιός του αυτοκράτορα σε ηλικία 41 ετών, σύμφωνα με διαθήκη που εμφάνισε η Πλωτίνα με την υπογραφή της, αμέσως μετά το θάνατο του αυτοκράτορα. Για τον λόγο αυτό λέγεται ότι ουσιαστικά εκείνη επέλεξε τον διάδοχο της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Τα χρόνια που ακολούθησαν στήριξε τον Αδριανό στη διακυβέρνηση, ευρισκόμενη πάντα στο πλάι του. Πέθανε το 123μ.χ.χ. λαμβάνοντας τις μέγιστες τιμές.

Η ΕΠΙΓΡΑΦΗ του 121μ.χ.χ.

Οι επιγραφές

Η πρώτη επιγραφή του 121μ.χ.χ.

Η επιγραφή αυτή έχει φτάσει σ' εμάς πλην της πρώτης επιστολής και της τελευταίας σειράς που δεν σώζονται, με ελάχιστα κενά στο κείμενο και δεν απαιτήθηκε κάποια ιδιαίτερη αποκατάσταση.

1.Επιστολή της Πλωτίνας προς τον Αδριανό

Η πρώτη επιστολή αναφέρεται σε αίτημα της Πλωτίνας προς τον Αδριανό, σχετικά με το ζήτημα της διαδοχής του σχολάρχη του Κήπου. Ως γνωστόν το θέμα της διαδοχής το έθεσε ο ίδιος ο Επίκουρος στη διαθήκη του, όπου όρισε ως διάδοχο σχολάρχη τον Έρμαρχο. Από τότε και μετά οι επόμενοι σχολάρχες τήρησαν την επικύρωση διαθήκη για την διαδοχή της σχολής έως και τα χρόνια που εξετάζουμε, δηλαδή για 400 χρόνια μετά το θάνατο του Επίκουρου.

Από την εποχή της κατάκτησης της Αθήνας από τον Σύλλα και μετά το δικαίωμα του σχολάρχη το είχε μόνο Ρωμαίος πολίτης. Η Πλωτίνα στην επιστολή της, αφού πρώτα εκφράζει την επικύρωση ζέση της, θέτει το ζήτημα αλλαγής του σχετικού νόμου με τη προσθήκη του δικαιώματος και σε Έλληνα ή άλλον μη Ρωμαίο πολίτη, για το καλό της Σχολής μιας κι έτσι διευρύνεται ο κύκλος της επιλογής για την επιλογή του καλύτερου. Επίσης θέτει το ζήτημα της επιλογής του σχολάρχη από συνέλευση των επικουρείων της Σχολής, εάν ο ορισμός του ως διαδόχου από τον προηγούμενο σχολάρχη δεν είναι επιτυχής. Πρόκειται για ένα εντυπωσιακά δημοκρατικό αίτημα μιας αριστοκράτισσας που επιπλέον ήταν γυναίκα και μητέρα αυτοκρατόρων.

Κείμενο

A PLOTINA AUGUSTA.

QUOD MENTEM STUDIUM ERGA SECTAM EPICURI SIT, OPTIME SCIS, DOMINE. HUIUS SUCCESSIONI A TE SUCCURENDUM EST, NAM QUIA NON LICET NISI EX CIVIBUS ROMANIS ADSUMI DIADOCHEM, IN ANGUSTUM REDIGITUR ELIGENDI FACULTAS. VAC. ROGO ERGO NOMINE POPILLI THEOTIMI QUI EST MODO DIADOCHEUS ATHENIS, UT ILLI PERMITTATUR A TE GRAECE TESTARI CIRCA BANC PARTEM IUDICIORUM SUORUM QUAE AD DIADOCHEM ORDINATIONEM PERTINET ET PEREGREINAE CONDITIONIS POSSE SUBSTITUERE SIBI SUCCESSOREM, SI ITA SUASERIT PROPECTUS PERSONAE, ET QUOD THEOTIMO CONCESSERIS UT EODEM IURE ET DEINCEPS UTANTUR FUTURI DIADOCHEI SECTAE EPICURI EO MAGIS QUOD OPSERVATUR QUOTIENS ERRATUM EST A TESTATORE CIRCA ELECTIOMEN DIADOCHEI, UT COMMUNI CONSILIO SUBSTITUATUR A STUDIO SIS EIUDEM SECTAE QUI OPTIMUS ERIT, QUOD FACILIUS FIET, SI EX COMPLURIBUS ELIGATUR. VAC. (Riet Van Bremen, 2005)

Μετάφραση

Σημ.: Μετάφραση από το αγγλικό κείμενο της Riet Van Bremen “Plotina to all her friends”:The letters of the Empress Plotina to the Epicureans in Athens

Από την Αυγούστα Πλωτίνα.

Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον μου για την σχολή του Επίκουρου το γνωρίζεις πολύ καλά Κύριε. Η Σχολή του χρειάζεται τη βοήθειά σου. Από τότε που επιτρέπεται να επιλέξουν διάδοχο(Σχολάρχη) μόνο από εκείνους που είναι Ρωμαίοι πολίτες, η επιλογή είναι στενά περιορισμένη.

Για τον λόγο αυτό ζητώ στο όνομα του Ποπίλιου Θεότιμου, ο οποίος είναι ο τωρινός διάδοχος στην Αθήνα, όπως του επιτραπεί από εσένα να συντάξει μια διαθήκη στην ελληνική γλώσσα η οποία θα εμπεριέχει το μέρος αυτό της κρίσης που αναφέρεται στην διαδικασία της διαδοχής και να μπορεί να διορίσει ως διάδοχό του έναν άνδρα μη ρωμαίο πολίτη, εάν το άτομο αυτό είναι αξιότιμο. Και αυτή τη διαδικασία διαδοχής για την οποία δίνεις την συγκατάθεσή σου στον Θεότιμο, να μπορούν επίσης να χρησιμοποιήσουν με τα ίδια δικαιώματα όλοι οι μελλοντικοί διάδοχοι. Επιπλέον εξαιτίας αυτού του κανόνα, όταν κάποτε συμβεί ένα λάθος από τον συντάξαντα της διαθήκης σχετικά με τη επιλογή ενός διαδόχου, να μπορεί να αντικαθίσταται με τον καλύτερο άνδρα από τα μέλη της Σχολής σε μια συνέλευση, κάτι το οποίο θα είναι πιο εύκολο εάν η επιλογή αυτή γίνει από ένα μεγαλύτερο σύνολο².

2.Αυτοκρατορική διαταγή του Αδριανού

Η δεύτερη επιστολή αναφέρεται στην αυτοκρατορική διαταγή του Αδριανού που ικανοποιεί το αίτημα της Πλωτίνας.

Κείμενο

IMPERATOR CAESAR TRAIANUS HADRIANUS AUGUSTUS POPILLIO THEOTIMO PERMITO GRAECE TESTARI DE EIS QUAE PERTINENT AD DIADOCHEM SECTAE EPICURAE. SET CUM ET FACILIUS SUCCESOREM ELECTURUS SIT, SI EX PEREGRINIS QUOQUE SUBSTITUENDI FACULTATEM ABUERIT HOC ETIAM PRAESTO ET DEINCEPS CETERIS QUI DIADOCHEM HABUERINT: LICEBIT VEL IN PEREGREINUM VEL IN CIVEM ROMANUM IUS HOC TRANSFERRI. VAC. (Riet Van Bremen, 2005)

² Μετάφραση από το αγγλικό κείμενο της Riet Van Bremen “Plotina to all her friends”:The letters of the Empress Plotina to the Epicureans in Athens

Μετάφραση

Σημ.: Μετάφραση από το αγγλικό κείμενο της Riet Van Bremen "Plotina to all her friends": The letters of the Empress Plotina to the Epicureans in Athens

Εγώ, ο Αυτοκράτωρ Καίσαρ Τραϊανός Αδριανός Αύγουστος, επιτρέπω στον Ποπίλιο Θεότιμο να συντάξει διαθήκη στην ελληνική γλώσσα που να αφορά εκείνα τα θέματα τα οποία αναφέρονται στην διαδοχή του σχολάρχη της Επικούρειας Σχολής και να εκλέξει διάδοχο ανάμεσα και από εκείνους που δεν είναι Ρωμαίοι πολίτες, επειδή θα είναι πιο εύκολο σε αυτόν να διαλέξει έναν διάδοχο εάν υπάρχει επιπλέον αυτή η επιλογή. Εγώ εγγυώμαι προσωπικά και θα το επιτρέπω από εδώ και πέρα σε όλους εκείνους που αποφασίζουν την διαδοχή, ότι αυτό το δικαίωμα μεταφέρεται το ίδιο, σ' ένα Ρωμαίο πολίτη ή μη.

3.Επιστολή της Πλωτίνας προς τους επικούρειους φίλους της

Η επιστολή αυτή απευθύνεται από την Πλωτίνα στους επικούρειους φίλους της και αναφέρεται στην ικανοποίηση του αιτήματός τους.

Κείμενο

ἸΠΛΩΤΕΙΝΑ ΣΕΒΑΣΤΗ ΠΑΣΙ ΤΟΙΣ ΦΙΛΟΙΣ ΧΑΙΡΕΙΝ.

ΕΧΟΜΕΝ ΟΥ ΤΥΧΕΙΝ ΕΣΠΕΥΔΟΜΕΝ. ΣΥΝΚΕΧΩΡΗΤΑΙ ΓΑΡ ΤΩΙ ΔΙΑΔΟΧΩΙ, ΟΣ ΑΝ ΜΕΛΛΗ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ ΔΙΑΔΟΧΗΣ ΑΦΗΓΕΙΣΘΑΙ ΤΗΣ ΟΥΣΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΚΑΙ ΠΑΝ ΤΟ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΔΙΑΔΟΧΗΝ ΑΝΗΚΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΑΘΗΚΗ ΔΙΑΤΑΣΣΕΣΘΑΙ ΚΑΙ ΑΙΡΕΙΣΘΑΙ ΕΙΤΕ ΕΛΛΗΝΑ ΕΙΤΕ ΡΩΜΑΙΩΝ ΒΟΥΛΟΙΤΟ ΤΟΝ ΠΡΟΣΤΑΤΗΣΟΝΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ. ΚΑΛΗΣ ΟΥΝ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΠΡΟΣΓΕΓΕΝΗΜΕΝΗΣ ΗΣ ΑΞΙΑΝ ΧΑΡΙΝ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝ ΕΙΔΕΝΑΙ ΤΩΙ ΩΣ ΑΛΗΘΩΣ ΕΥΕΡΓΕΤΗ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΟΣΜΗΤΗ ΟΝΤΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΥΤΟ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΩΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙ, ΕΜΟΙ ΔΕ ΠΡΟΣΦΙΛΕΣΤΑΤΩΙ ΚΑΤΑ ΠΑΝΤΑ ΚΑΙ ΩΣ ΔΙΑΦΕΡΟΝΤΙ ΚΥΡΙΩΙ ΚΑΙ ΩΣ ΑΓΑΘΩΙ ΤΕΚΝΩΙ, ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΕΚΑΣΤΟΝ ΤΩΝ ΠΕΠΙΣΤΕΥΜΕΝΩΝ ΤΗΝ ΚΡΙΣΙΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΙΑΣ ΤΟΝ ΑΡΙΣΤΟΝ ΑΙΕΙ ΕΚ ΤΩΝ ΟΜΟΔΟΞΩΝ ΠΕΙΡΑΣΘΑΙ ΑΝΤΙΚΑΘΙΣΤΑΝΕΙΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΥ ΤΟΠΟΝ ΚΑΙ ΠΛΕΙΟΝ ΝΕΜΕΙΝ ΤΗΙ ΤΩΝ ΟΛΩΝ ΟΨΕΙ Η ΤΗΙ ΙΔΙΑΙ ΠΡΟΣ ΤΙΝΑΣ ΣΥΝΗΘΕΙΑΙ. ΕΜΟΙ ΜΕΝ ΟΥΝ ΗΡΕΣΚΕ ΜΗΔΕ ΑΓΑΠΑΝ ΤΙΝΑΣ ΜΑΛΛΟΝ ΤΩΝ ΔΙΑΦΕΡΕΙΝ ΔΟΞΑΝΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΥΝΑΜΙΝ ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΤΩΝ ΗΜΕΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΚΟΛΟΥΘΟΝ ΕΝ ΤΗΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΘΕΣΙΝ ΤΩΝ ΗΘΩΝ ΥΠΕΡΟΧΗ. ΕΙ Δ' ΑΡΑ ΤΟΥΤΟ ΜΗ ΓΕΝΟΙΤΟ ΟΥ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΙΔΙΑΝ ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΣ ΦΥΣΙΝ, ΑΛΛΑ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΗΜΩΝ ΑΥΤΩΝ ΑΣΘΕΝΕΙΑΝ Η ΔΙΑ ΤΙΝΑ ΑΛΛΗΝ ΤΥΧΙΚΗΝ ΕΜΠΟΔΙΣΙΝ, ΤΟ ΓΕ ΤΟΝ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΟΣ ΒΟΥΛΗΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΘΗΚΕΙΝ ΟΙΟΜΑΙ ΣΤΟΧΑΖΕΣΘΑΙ ΤΟΥ ΑΡΕΣΟΝΤΟΣ ΚΟΙΝΗΙ ΠΑΣΙΝ ΚΑΙ ΜΗ

ΤΟΥ ΙΔΙΑΙ ΕΑΥΤΩΙ. ΜΑ ΤΟΝ ΔΙΑ ΔΕ ΟΥΔΕ ΝΟΜΙΖΩ ΤΟΝ ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΩΦΕΛΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚ ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΠΕΡΙΓΕΓΕΝΗΜΕΝΗΣ ΑΥΤΩΙ ΚΑΙ ΧΑΡΙΝ ΕΧΟΝΤΑ ΤΩΙ ΤΟΙΟΥΤΩΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙ ΑΥΤΟΥ ΠΑΡΑ ΤΟ ΕΠΙΛΟΓΙΣΜΩΙ ΧΡΗΣΘΑΙ ΤΩΙ ΜΗ ΕΑΣΟΝΤΙ ΑΥΤΟΝ ΠΑΡΕΞΕΝΕΓΚΕΙΝ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΗΣ ΔΩΡΕΑΣ ΜΗ ΟΥΧΙ ΟΥΤΩΣ ΔΙΑΤΙΘΗΣΕΣΘΑΙ ΩΣΤΕ ΚΑΙ ΔΙΑΦΥΛΑΞΕΣΘΑΙ ΒΕΒΑΙΟΝ ΤΟ ΤΟΥ ΣΕΜΝΩΜΑΤΟΣ ΤΗΡΗΜΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΕΚΕΙΝΟΥ ΟΣ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΤΑ ----- ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΝΩΜΗΝ ΔΕ ΤΗΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΚΑΘΗΓΕ- ΜΟΝΙΑΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ Η Γ ----- ΕΡΜΑΡΧΟΥ, ΠΡΩΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΘΕΣΤΑΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ, ΟΝΤΩΝ ΚΑΤ' ΕΚΕΙΝΟΝ ----- ΤΩΙ ΕΠΙΚΟΥΡΩΙ ΚΑΤΑ ΤΑΛΛΑ ΙΔΙΩΜΑΤΑ, ΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΥΠΕΡΟΧΗΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΛΟΓΟΙΣ ----- ΜΕΝΟΥ ΕΤΕΡΩΝ ΤΕ ΠΛΕΙΟΝΩΝ ΚΑΤ----- (Riet Van Bremen, 2005)

Απόδοση στην σύγχρονη ελληνική

Σημ.: Η απόδοση στη σύγχρονη ελληνική έγινε από το πρωτότυπο κείμενο με την βοήθεια και την επιμέλεια της Ελένης Μιχοπούλου, φιλόλογου. Το ίδιο ισχύει και για τα επόμενα ελληνικά κείμενα.

Η Πλωτίνα η Σεβαστή χαιρετά όλους τους φίλους

Έχουμε αποκτήσει αυτό που προσπαθούσαμε διακαώς να πετύχουμε. Γιατί έχει εκχωρηθεί στον κάθε διάδοχο, ο οποίος μελλοντικά θα ηγείται της Επικούρειας Σχολής στην Αθήνα, το δικαίωμα να συντάσσει τη διαθήκη της διαδοχής στην Ελληνική γλώσσα και να επιλέγει ελεύθερα όποιον θέλει, είτε Έλληνα είτε Ρωμαίο, ως νέο ηγέτη της Σχολής. Επειδή λοιπόν μάς δόθηκε αυτή η καλή και διευρυμένη εξουσία, για την οποία οφείλουμε να ανταποδώσουμε ευγνωμοσύνη σ' αυτόν που είναι αληθινός ευεργέτης και προστάτης πάσης παιδείας και κατά συνέπεια ο πιο σεβάσμιος αυτοκράτορας, για μένα δε προσωπικά ο πιο προσφιλής στα πάντα και ως ξεχωριστός κύριος και ως αγαθός υιός, είναι σωστό ο καθένας από αυτούς στους οποίους έχει ανατεθεί η κρίση της διαδοχής να προσπαθεί πάντα να ορίζει ως αντικαταστάτη στη θέση του τον άριστο ανάμεσα στους ομόδοξους και να δίνει μεγαλύτερη σημασία στη συνολική άποψη της κοινότητας, παρά στις προσωπικές προτιμήσεις του.

Εμένα λοιπόν θα μου άρεσε να μην αγαπά κάποιον περισσότερο από εκείνους που έχουν αναγνωριστεί ως εξαιρετικοί ως προς τη δύναμη των δικών μας δογμάτων και, ακολούθως, ως προς την ανωτερότητα της ηθικής τους συμπεριφοράς. Εάν αυτό δεν γίνει, όχι λόγω της ιδιαίτερης φύσης του θέματος, αλλά λόγω της δικής μας αδυναμίας ή εξαιτίας κάποιου άλλου τυχαίου εμποδίου, θεωρώ ότι πρέπει αυτός που θα σχεδιάσει το κοινό τελετουργικό τυπικό, να προσπαθεί να πετύχει αυτό που θα είναι αρεστό σε όλους από κοινού και όχι αυτό που θα είναι αρεστό στον ίδιο

προσωπικά. Αλλά, μα το Δία, αυτός που αντιλαμβάνεται το όφελος που έχει περιέλθει σ' αυτόν από τις διδασκαλίες και είναι ευγνώμων για αυτή τη συνειδητοποίηση, λόγω της εμμονής του σε ένα επαγωγικό συλλογισμό που δεν θα του επιτρέψει να κάνει κακή χρήση του μεγέθους της δωρεάς, δεν νομίζω ότι θα αποτύχει να διαχειριστεί τη διαθήκη κατά τέτοιο τρόπο, ώστε και να διαφυλάξει απόλυτα την αξιοπρέπεια εκείνης της θέσης που περιέχει τα.... και τη γνώμη σχετικά με τη καθηγεμονία του σωτήρα ... Έρμαρχου, του πρώτου που έγινε καθηγεμόνας της Σχολής από την εποχή του Επίκουρου σύμφωνα με τις άλλες ιδιότητες και όχι σύμφωνα με την υπεροχή στους λόγους..... άλλους και περισσότερους....

Η ΕΠΙΓΡΑΦΗ του 125μ.χ.χ.

Η δεύτερη επιγραφή του 125μ.χ.χ.

Η επιγραφή αυτή έχει φτάσει σ' εμάς δυστυχώς σε κακή κατάσταση. Έχουν σωθεί όπως φαίνεται στις φωτογραφίες δύο τμήματα που περιέχουν σχεδόν το μισό της αρχικής επιγραφής. Όπως προαναφέρθηκε, μετά από επίπονη επιστημονική έρευνα και συζήτηση διάρκειας δεκάδων ετών, το κείμενο αποκαταστάθηκε από την Γαλλίδα S.FOLLET. (Riet Van Bremen, 2005)

Η μέθοδος της αποκατάστασης, που ισχύει για όλα τα αντίστοιχα κείμενα που εμφανίζουν κενά, όπως αυτά των παπύρων του Ερκολάνουμ, είναι η εξής. Ο ερευνητής βάζει στη σειρά τις λέξεις που έχουν διασωθεί και συμπληρώνει με κενά που αντιστοιχούν ένα σε κάθε γράμμα δημιουργώντας έτσι τις αράδες, αφού πρώτα έχει εκτιμήσει το μήκος της κάθε αράδας.

Ένα παράδειγμα. Το αρχικό κείμενο είναι:

xxx xxxxxxxxxxxΡΩΙ ΗΛΙΟΔΩΡΩΙ. xxx xxx xxx xxxxxxxxxxxΩΝ ΧΡΟΝΩΝ Κχι ΣΧΕΔΩΝ xxxxxx

Ο ερευνητής, άριστος γνώστης της ελληνικής, χρησιμοποιεί λέξεις που όχι μόνο ταιριάζουν νοηματικά, αλλά απαντιούνται σε αντίστοιχα κείμενα της εποχής και εντάσσονται στο ειδικό ύφος του περιεχομένου. Στο παράδειγμά μας ο ερευνητής αποκαθιστά το κείμενο ως εξής:

ΤΩΙ ΗΜΕΤΕΡΩΡΩΙ ΗΛΙΟΔΩΡΩΙ. ΗΔΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΔΩΝ ΠΑΝΤΩΝ

Μια απλή περίπτωση αποκατάστασης είναι η παρακάτω:

Μια αυτοκρατορική διαταγή ξεκινά πάντα με το όνομα του αυτοκράτορα, όπως είδαμε στην διαταγή της πρώτης επιγραφής. Άρα είναι εύκολο εάν λείπει όπως ακριβώς συμβαίνει με την επιγραφή που ασχολούμαστε, να συμπληρώσουμε το κείμενο της πρώτης σειράς της επιγραφής που περιέχει μια αυτοκρατορική διαταγή, εφόσον είμαστε σίγουροι από τα υπόλοιπα στοιχεία, δηλαδή κυρίως για τη χρονολογία που γράφτηκε.

Η επιγραφή που ασχολούμαστε εμπεριέχει δύο επιστολές. Η πρώτη ανήκει μετά βεβαιότητας στον Αδριανό και έχει ως περιεχόμενο ουσιαστικά την αυτοκρατορική διαταγή της πρώτης επιγραφής στην ελληνική.

Η δεύτερη επιστολή δεν είναι σίγουρο ποιον έχει συντάκτη. Οι γνώμες δίστανται. Μπορεί να είναι ο Αδριανός, αλλά μπορεί και η Πλωτίνη, σύμφωνα πάντα με τους ερευνητές.

1.Επιστολή του Αδριανού προς τους επικούρειους

Η επιστολή αυτή του Αδριανού απευθύνεται στους επικούρειους της Αθήνας και αναφέρεται στο θέμα της διαδοχής του σχολάρχη.

Κείμενο

Όπως έχει αποκατασταθεί από την S.FOLLET. Δημοσιεύτηκε το 1967. Με έντονα γράμματα είναι τα διασωθέντα αποσπάσματα της επιγραφής.

ΑΔΡΙΑΝΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΤΟΙΣ ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ ΧΑΙΡΕΙΝ
ΕΠΕΙΔΗ **ΗΡΕΣΚΕ** ΘΕΑΙ ΠΛΩΤΕΙΝΗ ΤΗ ΣΕΜΝΟΤΑΤΗ **ΜΗΤΡΙ** ΤΟΙΣ ΑΕΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ
ΔΙΑΔΟΧΗΣ **ΠΡΟΙΣΤΑΜΕΝΟΙΣ** ΕΞΟΥΣΙΑΝ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙ **ΤΑΥΤΗΣ** **ΕΛΛΗΝΙΚΗ** ΔΙΑΘΗΚΗ ΚΑΝ
ΕΛΛΗΝΑ **ΒΟΥΛΩΝΤΑΙ ΚΑΝ ΡΩΜΑΙΟΝ** ΑΙΡΕΙΣΘΑΙ ΩΣΤΕ **ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΤΑ ΤΕΛΗ** ΜΗ ΜΟΝΟΥΣ
ΕΧΕΙΝ ΟΣΑ **ΥΜΙΝ ΔΙΕΤΑΞΑΤΟ ΚΑΙ** ΥΜΩΝ ΤΩΙ ΣΧΟΛΑΡΧΗ **ΙΔΙΑΙ ΤΩΙ ΣΗΜΗΝΑΝΤΙ** ΜΟΥ ΤΑΥΤΑ
ΚΑΙ ΠΑΣΙ **ΤΟΙΣ ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ ΚΕΚΥΡΩΚΑ**. ΠΡΟ **ΚΑΛ.ΜΑΡΤΙΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ** ΟΥΑΛΕΡΙΩΙ
ΑΣΙΑΤΙΚΩΙ **ΤΩΙ Β ΚΑΙ ΑΚΥΛΕΙΝΩΙ** ΥΠΑΤΟΙΣ (Riet Van Bremen, 2005)

Απόδοση στην σύγχρονη ελληνική

Ο Αδριανός Σεβαστός χαιρετά τους Επικούρειους

Επειδή ήταν αρεστό στη θεία Πλωτίνα, την σεμνότατη μητέρα μου, όσοι προϊστά-
νται της διαδοχής της σχολής του Επίκουρου να έχουν εξουσία να συντάσσουν δια-
θήκη στην ελληνική γλώσσα και να επιλέγουν όποιον θέλουν, είτε Έλληνα είτε Ρω-
μαίο, ώστε να μην έχουν μόνο οι Ρωμαίοι όσα αξιώματα σε εσάς ανατέθηκαν, και
αυτά τα επικυρώνω και για χάρη του σχολάρχη σας που μού τα επισήμανε κατ' ιδί-
αν και για χάρη όλων των Επικουρείων.

Πριν από τις Καλένδες του Μαρτίου, στην Αθήνα προς τους Υπάτους Βαλέριο Ασια-
τικό Β' και Ακυλίνο.

2.Επιστολή προς τους επικούρειους

Η επιστολή απευθύνεται στον Ηλιόδωρο που σύμφωνα με τις ενδείξεις αποτέλεσε
τον διάδοχο του Ποπίλιου Θεότιμου, του επικούρειου σχολάρχη της Αθήνας που
αναφέρεται στην πρώτη επιγραφή. Στην επιστολή αυτή αναφέρεται η δωρεά της
ανακατασκευής της σχολής των επικουρείων, αλλά και το θέμα της διαδοχής.

Κείμενο

Όπως έχει αποκατασταθεί από την S.FOLLET. Δημοσιεύτηκε το 1994. Με έντονα γράμματα είναι τα διασωθέντα αποσπάσματα της επιγραφής.

ΤΩΙ ΗΜΕΤΕΡΩΙ ΗΛΙΟΔΩΡΩΙ. ΗΔΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΔΟΝ ΠΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙ ΔΙΑΔΟΧΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ ΛΟΓΩΝ ΗΘΕΛΟΝ ΩΣ ΟΙΜΑΙ ΤΙΜΗΣΑΙ ΤΙΝΙ ΔΩΡΕΑΙ ΤΟΝ ΕΧΟΝΤΑ ΤΟΠΟΝ ΤΑΞΑΣ ΑΥΤΟΙΣ ΚΑΙ ΟΥΔΕΝ ΔΙΑΚΟΠΤΕΙ ΜΟΙ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΡΕΣΚΟΝΤΩΝ. ΚΑΙ ΟΥ ΔΥΝΑΜΕΝΟΣ ΕΡΓΟΝ ΠΕΡΙΤΤΟΝ ΣΥΝΑΨΑΙ ΟΙΚΟΔΟΜΙΩΝ ΚΑΛΩΝ ΟΥΔ' ΑΝΑΘΗΜΑΤΩΝ ΠΟΛΥΤΕΛΩΝ, ΤΟΝ ΟΙΚΟΝ ΑΥΤΑΡΚΩΣ ΚΑΙ ΝΥΝ ΕΧΟΝΤΑ ΠΡΟΣΟΡΩ ΚΑΙ ΛΥΣΙΤΕΛΗ ΚΑΝ ΤΟΥΤΟΙΣ ΤΟΙΣ ΟΡΟΙΣ. ΥΜΙΝ ΜΕΝ ΟΥΝ ΕΚΛΑΜΒΑΝΕΙΝ ΕΔΟΚΕΙ ΔΟΞΙΝ ΕΓΩ ΔΕ ΠΟΙΗΣΑΣΘΑΙ ΠΡΟΗΡΗΜΑΙ..... ΔΟΘΗΣΟΜΕΝΗΝ ΟΠΩΣ ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΑΙ ΠΡΟΣΠΟΙΗΤΟΝ ΕΧΟΝΤΕΣ ΑΙΤΙΑΝ ΜΗ ΛΑΜΒΑΝΩΣΙΝ ΕΦ' ΟΠΟΣΟΝ ΑΝ ΥΜΙΝ ΔΟΞΗΙ ΑΛΛΑ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΑΞΕΩΝ ΠΡΟΝΟΩΝΤΑΙ. ΙΝΑ ΟΥΝ ΟΥΤΩΣ ΕΙΠΩ ΚΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΟΝ ΥΜΙΝ ΤΗΝ ΤΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΠΕΡΙΦΡΟΝΗΣΙΝ ΚΟΛΑΖΩΝ ΤΟ ΤΗΣ ΔΟΣΕΩΣ ΕΥ ΣΥΝΕΜΕΤΡΗΣΑ ΩΣ ΟΙΜΑΙ ΟΥ ΜΟΝΟΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΧΡΕΙΑΝ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΜΗ ΕΠΙΦΘΟΝΟΝ ΕΤΕΡΟΙΣ ΕΠΕΙ ΤΟΥΤΟΥ ΜΗ ΥΦΟΡΩΜΕΝΟΣ ΕΠΙΒΟΛΗΝ ΟΥ ΠΑΡΕΒΙΑΣΑΜΗΝ ΑΝ ΕΜΑΥΤΟΝ ΟΥΔΕ ΕΤΕΡΑ ΝΥΝ ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΜΗ ΠΡΟΣΕΠΙΔΟΥΝΑΙ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΣΥΝΑΥΞΗΜΑ ΤΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ. ΕΤΕΡΑΝ ΜΕΝ ΟΥΝ ΔΟΣΙΝ ΧΑΡΙΖΟΜΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΑΝΑΣΚΕΥΗΝ ΟΥ ΜΟΝΟΝ ΑΡΓΥΡΕΙΑΔΙΟΝ ΤΙ ΚΑΤΑΒΑΛΛΩΝ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΣΥΜΦΙΛΟΣΟΦΟΥΝΤΩΝ ΚΑΘ' ΟΝ ΑΝ ΥΜΕΙΣ ΑΙΡΗΣΘΕ ΤΡΟΠΟΝΕΠΙ ΔΕ ΤΩΙ ΤΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ ΔΙΚΑΙΩΙ ΟΥΚ ΕΠΙΜΕΝΕΙΝ ΕΞΗΝ ΑΛΛΑ ΔΕΗΣΕΙ ΚΑΙ ΤΟΥΤΟ ΤΟ ΠΕΡΙ ΤΟΥΣ ΔΙΑΔΟΧΟΥΣ ΩΣ ΕΝ ΤΙ ΩΝ ΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΔΟΓΜΑΤΩΝ ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ ΦΥΛΑΤΤΕΙΝ ΚΑΙ ΜΗ ΜΟΝΟΝ ΤΟΥΣ ΔΙΑΤΑΞΑΜΕΝΟΥΣ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ ΦΙΛΟΥΣ ΤΑΥΤΩ ΕΠΙΤΕΛΕΙΝ ΟΠΩΣ ΟΙ ΑΠΟΓΟΝΟΙ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΛΟΙΠΟΥΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΝΟΜΟΥΣ ΔΙΑΤΕΛΩΣΙ ΤΗΡΩΝΤΕΣ ΕΠΕΙ ΟΣΟΝ ΕΠΙ ΤΗ ΠΑΤΡΙΔΙ ΤΗ ΗΜΕΤΕΡΑΙ ΤΟΣΟΥΤΟΝ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΗ ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ ΔΙΑΔΟΧΗΙ ΟΠΟΙΟΙ ΤΙΝΕΣ ΕΣΜΕΝ ΑΠΑΝΤΕΣ ΦΡΟΝΟΥΜΕ. ΕΥΤΥΧΕΙΤΕ. (Riet Van Bremen, 2005).

Το κείμενο στην σύγχρονη ελληνική

Προς τον δικό μας Ηλιόδωρο. Ήδη τα προηγούμενα χρόνια και σχεδόν όλους τους διαδόχους των λόγων του Επίκουρου ήθελα όπως νομίζω να τους τιμώ καταβάλλοντας δωρεές, έτσι και τώρα τίποτε δεν με απομακρύνει από αυτά που μου άρεσαν στο παρελθόν. Και επειδή δεν μπορώ να πραγματοποιήσω έργα περιττά ούτε αναθήματα πολυτελή, δημιουργώ καλά θεμέλια κάνοντάς τον οίκο (τη Σχολή) αυτάρκη και σύμφωνα με τούτους τους όρους. Πράγματι αναλαμβάνω να σας δώσω δωρεά και να φροντίσετε να κατασκευάσετε..... και να τη διαθέσω έτσι ώστε οι καθηγητές να μην λαμβάνουν προσποιητές αιτίες για μεγάλες δόξες από εσάς, αλλά να προνοούν με φρόνηση. Όπως έτσι πράγματι είπα και σύμφωνα σε εσάς περιορίζω

την περιφρόνηση των ανδρών, καλώς συνεμέτρησα όπως νομίζω τα της παροχής, όχι μόνο προς την ωφέλεια, αλλά και προς το μη επίφθονον του ενός στον άλλο ώστε να μη βλέπω αυτό να επιβάλλεται με καχυποψία, ούτε τον εαυτό μου να παραβιάσω, ούτε άλλα αναγκαία αυτή τη στιγμή να δώσω επιπλέον στην από κοινού αύξηση της διαδοχής. Χαρίζω λοιπόν άλλη μια δωρεά για την ανακατασκευή του γυμνασίου (της Σχολής), όχι μόνον καταβάλλοντας αργυρά νομίσματα αλλά και για τους συμφιλοσοφούντες με τον τρόπο που εσείς επιλέγετε..... Και για το δίκαιο της διαδοχής δεν επιτρεπόταν να παραμείνει αυτό που ήταν, αλλά θα έπρεπε και αυτό το θέμα περί των διαδόχων να το διαφυλάττουν, όπως τους λόγους και τις θέσεις του Επίκουρου και όχι μόνο αυτοί που διατάσσω αλλά και οι φίλοι του Επίκουρου αυτό να επιτελούν όπως οι απόγονοι και οι λοιποί των καθηγητών να ζουν τηρώντας τους νόμους όπως για την πατρίδα και το ίδιο και για την διαδοχή των επικουρείων, όποιοι και αν είμαστε όλοι το ίδιο να φρονούμε. Ευτυχείτε.

Επίλογος

Αυτές ήταν οι επιγραφές, το περιεχόμενο, οι συγγραφείς και η εποχή τους. Μέσω αυτών έγινε γνωστό ότι την εποχή του αυτοκράτορα Αδριανού, 400 σχεδόν χρόνια μετά τον θάνατο του Επίκουρου, η σχολή του ήταν σε λειτουργία και η φιλοσοφία του προσέλκυε έως και ηγεμόνες της αυτοκρατορίας όπως η Αυγούστα Πλωτίνα. Με την ουσιαστική παρέμβασή της και με τη στήριξη του αυτοκράτορα Αδριανού υπήρξε και πάλι η δυνατότητα να οριστεί διάδοχος και Έλληνας σχολάρχης και όχι μόνον Ρωμαίος, όπως ίσχυε. Επιπλέον προτάθηκε η δυνατότητα εκλογής σχολάρχη από τους ίδιους τους καθηγεμόνες της σχολής, εάν η επιλογή του προηγούμενου σχολάρχη για την διαδοχή ήταν άστοχη, και είναι σίγουρο ότι τελικά ενθαρρύνθηκε η από κοινού αποδοχή του νέου διαδόχου στη ηγεμονία της σχολής του Κήπου.

Επίσης μας έγινε γνωστό ότι τα χρόνια του Αδριανού, η επικούρεια φιλοσοφία ανθούσε τόσο, ώστε να ενισχυθεί οικονομικά η Σχολή από τον ίδιο τον Αυτοκρατορικό οίκο, για την ανακατασκευή των εγκαταστάσεών της.

Τίποτε από τα παραπάνω δεν θα ήταν γνωστά εάν δεν είχαν περισυλλεγεί, αποκατασταθεί και αναγνωσθεί από άξιους ανθρώπους, θρυμματισμένα από την λαίλαπα των σκοτεινών χρόνων, τα αρχαία σπαράγματα που φύλασσε καρτερικά η αττική γη στην αγκάλη της.

Τάκης Παναγιωτόπουλος, Οκτώβριος 2016

Βιβλιογραφία

- Riet Van Bremen, 2005, "Plotina to all her friends":The letters of the Empress Plotina to the Epicureans in Athens.ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ CHIRON - MITTEILUNGEN DER KOMMISSION FUR ALTE GESCHICHTE UND EPIGRAPHIK DES DEUTSEHEN INSTITUS - Sonderdruck aus Band 35,
- Καραμανώλης Γιώργος, 2006, «Επικούρεια Φιλοσοφία», Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Μ. Ασία
- Λεξικό Σουίδα εκδόσεις Θύραθεν
- Άλκηστις Χωρέμη, "Ρωμαϊκή Αθήνα", περιοδικό «ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ», <http://www.eie.gr/archaeologia/gr/index.aspx>
- ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ, 1954, ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑ
- Τ. Παναγιωτόπουλος, 2010, "Η περιπέτεια της ανακάλυψης της Μεγάλης Επιγραφής του Διογένη Οινοανδέα" Φιλοσοφικό περιοδικό Ο ΚΗΠΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ ΤΕΥΧΟΣ ΙΒ36-39.
- Χ. Γιαπιτζάκης, 2010, "Η πιθανή ανακάλυψη του Κήπου των Αθηνών", Φιλοσοφικό περιοδικό Ο ΚΗΠΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ ΤΕΥΧΟΣ ΙΒ32.